

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK (ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER)

UDK: 343.98 (497.4)

PRIMLJENO: 22.10.2015.

doc. dr. Danijela Frangež,
Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru,
Ljubljana, Slovenija.

OSEBNI DOKAZI V PRIMERIH SPOLNIH ZLORAB OTROK V
SLOVENIJI**Povzetek**

Osebni dokazi imajo v primerih spolnih zlorab otrok veliko vrednost, saj so materialnih dokazi redko prisotni. Dokazovanje v kazenskem postopku tako temelji na osebnih dokazih, ki jih sodišče pridobi od žrtve, domnevnega storilca in oseb, ki bi lahko karkoli vedele o kaznivem dejanju. Kot ključna se kaže verodostojnost žrtvine izpovedi, saj podatki kažejo, da storilci spolno zlorabo redko priznajo. Za obsodilno sodbo sta pomembna tudi izvedensko mnenje, v katerem izvedenec poda mnenje, ali je otrok doživel spolno zlorabo, ter prisotnost posrednih dokazov.

V prispevku predstavljamo ugotovitve raziskave o osebnih dokazih v primerih spolnih zlorab otrok v Sloveniji. Raziskava je bila v letih 2010 in 2011 izvedena v Sloveniji, in sicer v dveh delih. V prvem delu smo s pregledom policijskih, tožilskih in sodnih spisov analizirali 70 naključno izbranih primerov spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let, ki so bili prijavljeni v letu 2003. V drugem delu pa smo z usmerjenim skupinskim intervjujem tožilcev in kriminalistov pridobili vpogled v prakso odkrivanja spolnih zlorab otrok.

Ključne besede: osebni dokazi, spolne zlorabe, otroci, Slovenija

1 Uvod

Dogodki v Evropi in svetu kažejo, da se kriminaliteta povečuje, spreminja (Maver in Dobovšek, 2011) in postaja vse bolj sofisticirana in raznolika (Meško,

Sotlar in Winterdyk, 2011). Nove razsežnosti je dobilo tudi zlorabljanje otrok, ki je v družbi prisotno že od nekdaj. Nekateri otroci se morajo na pragu svojega življenja tako spopadati z različnimi zlorabami, ki močno vplivajo na njihovo nadaljnjo življenjsko pot. Poleg fizičnega nasilja, psihičnega trpinčenja in zanemarjanja so lahko tudi žrtve spolne zlorabe, vrstniškega trpinčenja, institucionalnega trpinčenja, zlorab na spletu, ekonomskega trpinčenja, ritualnega nasilja, nasilja nad lastnim telesom, medijskih zlorab in organizirane kriminalitete. Velikokrat so otroci tudi priče nasilju (Selič, 2006). Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) v 2. točki 4. člena navaja, da je otrok »žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja«.

Z ratifikacijo Konvencije o otrokovih pravicah (1989) in Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (1996) ter podpisom Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (2007) se je tudi Slovenija pridružila državam, ki otrokom priznavajo posebno varstvo in zaščito. Določbe konvencije opredeljujejo pravice otrok, med katerimi so tudi najbolj občutljive, kot so zaščita otrokove osebnosti in zaščita otroka pred nasilnimi dejanji.

Nasilje nad otroki je problem družbe in problem posameznika. Kljub vse večji občutljivosti pri zaznavi tovrstnih kaznivih dejanj so otroci v sodobni družbi še vedno žrtve spolne zlorabe. Pri tem imajo pomembno vlogo stereotipi in miti, ki zmanjšujejo odgovornost osumljenca ter krivdo pripisujejo otrokom, hkrati pa ovirajo odkrivanje, preiskovanje in dokazovanje spolnih zlorab otrok.

2 Oprelitev spolne zlorabe otrok

Spolna zloraba je vsaka spolna interakcija z osebo/osebami katerekoli starosti, ki je storjena (1) proti volji žrtve, (2) brez pristanka ali (3) na agresiven, izkoriščevalski, manipulativen ali grozeč način (Ryan, 2010). Bošnjak (1998) piše, da je prepoznavanje in razumevanje dejanj kot spolnih ne glede na motiv storilca (Motiv storilca je bil v osredju v primeru ptujskega župnika, ko je Višje sodišče v Mariboru razsodilo, da otipavanje prsi in zadnjic mladoletnih otrok ni spolna zloraba, ker ni bilo mogoče dokazati, da je bil motiv teh dejanj spolna potešitev. Obdolženec je na sodišču namreč dokazoval, da so bili njegovi dotiki nenamerni in se je zanje tudi opravičil. Sodbo je potrdilo tudi Vrhovno sodišče RS. Pan, 2011) pri spolnih zlorabah otrok ključnega pomena, saj otrok zaradi lastne razvojne nedozorelosti ne more svobodno razpolagati s svojo spolno integriteto, kot tudi njegova morebitna privolitev v spolna dejanja kazenskopravno ne more biti veljavna. Zakonodajalec mu do 15. leta ne daje pravice, da se odloči, da bo sodeloval v odnosu, če med njim in drugo osebo obstaja očitno nesorazmerje v zrelosti (Kazenski zakonik Republike Slovenije, 2012). Spolna dejanja z otroki so namreč prepovedana sama po sebi (Council of Europe, 1998). Spolna zloraba

otroka je torej nasilje, ki se zgodi, ko odrasla oseba ali mladostnik zlorabi ali zlorablja otroka za to, da se spolno vzburi in/ali da poteši svojo spolno slo (Frei, 1996). Pomeni vključevanje otroka v spolne aktivnosti, ki jih otrok ni sposoben popolnoma razumeti (WHO in ISPCAN, 2006), in je situacija, v kateri otrok ali adolescent (zaradi strategij, ki jih pri zlorabljanju uporablja storilec, op. a.) sodeluje v spolnih dejavnostih, ki kršijo socialne in legalne družbene tabuje, na katere otrok ni pripravljen glede na svoj razvoj in za katere ne more dati privoljenja (Bautista Vallejo, 2005). Definiramo jo kot udeležbo nepreskrbljenih, razvojno nedozorelih otrok pri spolnih aktivnostih, ki jih otroci ne morejo popolnoma razumeti in za katere ne morejo dati privoljenja (Kempe in Kempe, 1978). O spolni zlorabi otroka govorimo, ko odrasla oseba ali nekdo, ki je zrelejši od otroka, uporabi svojo moč in vpliv nad njim ter izrabi njegovo zaupanje in spoštovanje, da ga zavede v spolne aktivnosti (Združenje proti spolnemu zlorabljanju, 2002).

Spolne zlorabe otrok delimo na tiste, ki jih otroku povzročijo neznani oziroma poznani storilci, in na nekontaktne oziroma kontaktne (Wiehe, 1998). Svetovna zdravstvena organizacija (WHO, 2002) med nekontaktne oblike spolne zlorabe vključuje vedenja, kot so nezaželeno in neprimerno spolno napeljevanje in nespodobno razkazovanje, med kontaktne oblike pa poljubljanje na način odraslih, objemanje, dotikanje, ljubkovanje in spolni odnos, ki lahko vključuje kakršnokoli penetracijo (oralno, analno ali vaginalno) ali njen poskus. Bašičeva (1997) med oblike spolne zlorabe otrok uvršča goloto, nesramne pripombe, slačenje, razkazovanje genitalij, opazovanje otroka, fotografiranje otroka, uporabo pornografije, poljubljanje na način odraslih, otipavanje, masturbacijo, felacijo, kunilingus, digitalno penetracijo (penetracijo s prsti) v zadnjik in/ali vagino, penetracijo s penisom v zadnjik in/ali vagino, »spolni odnos na suho«, bestialnost in ekshibicionizem. Kadar je spolna zloraba storjena v družinskem okolju, so otroci lahko tudi fizično in psihično trpinčeni ter zanemarjeni (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi in Lozan, 2002).

3 Osebni dokazi v primerih spolnih zlorab otrok

Med osebne dokaze uvrščamo »izjave osumljenca oziroma obdolženca, izjave (potencialnih) prič kaznivega dejanja ter izjave izvedencev in drugih strokovnjakov v kazenskem postopku (Zgaga, 2015: 9). Bobnar in Miklič (2015) pišeta tudi o zbiranju obvestil od prijavitelja, zbiranju obvestil od oseb, ki bi lahko podale koristne podatke, zbiranju obvestil s strani strokovnjakov, organizacij, zbiranju obvestil od otroka ter zbiranju obvestil od osumljenca oz. zaslišanju osumljenca. Dvoršek (2003) osebne dokaze definira kot informacije, ki jih preiskovalci pridobijo od žrtve, od oseb, ki bi lahko karkoli vedele o zlorabi, ter od osumljenca. *Z zbiranjem obvestil pri osebah, ki bi lahko karkoli vedele o zlorabi* (sorodniki, sosedje, prijatelji, sošolci, učitelji, vzgojitelji, socialni delavci, zdravniki in podobno), preiskovalci redko dobijo informacije o poteku zlorabe.

Lahko pa osebe z informacijami o odnosih v žrtvinem okolju, odnosu storilca (ki je formalnopravno v predkazenskem postopku osumljenec) do moških in žensk, njegovih navadah, preživljanju časa z otrokom, hobijih in podobno podkrepijo osnovne indice (Dvoršek, 2003). Te osebe lahko dajo tudi pomembne informacije o otrokovem vedenju in verbalnem izražanju v času, ko naj bi se zgodilo očitano kaznivo dejanje. Tovrstne informacije še dodatno potrdijo otrokovo izpoved in dajo informacije o okoliščinah. Mednje uvrščamo tudi pisne ali druge dokaze, pri katerih ni mogoče zaslišati avtorja (Šugman, 2000a).

Zbiranje informacij od osumljenca (Brvar (2006) navaja, da opravi policija z domnevnimi osumljenci preiskanih kaznivih dejanj v 17 % razgovor že na dan zaznave oziroma dan kasneje) običajno sledi analizi predhodno zbranih informacij. Upoštevati je treba, da bo ob sumu, da je njegovo ravnanje razkrito, osumljenec poskušal uničiti morebitne dokaze. Preiskovalci morajo tako v naslednjih korakih ravnati čim bolj konspirativno (Dvoršek, 2003). Od taktike opravljanja razgovora/zaslišanja je odvisno, koliko in kakšne informacije bodo preiskovalci pridobili. Šugman (2000b: 71-72) poudarja, da verodostojnost izjav narašča s prostovoljnostjo podajanja izjave. Takšne izjave imajo tudi večjo dokazno vrednost. Pri izsiljenih izjavah vedno obstaja dvom, »kolikšen del izjave je nastal kot posledica strahu in prisile in je prav zaradi tega lahko (deloma) neresničen«. Vpliv na izjave imata lahko tudi poznavanje primernih (dopustnih) spraševalskih tehnik in vrsta zastavljenih vprašanj (Pri razgovoru oziroma zaslišanju so dopustna npr. dopolnilna vprašanja, precizirajoča vprašanja, vprašanja za izboljšanje spomina in kontrolna vprašanja. Sugestivna vprašanja in preslepitev niso dovoljena, čeprav se nekatera v praksi kljub vsemu uporabljajo, še posebej tedaj, ko je potrebno razčistiti posamezne okoliščine (Maver et al., 2004). Areh (2015) piše o preiskovalnem intervjuju in tehnikah, ki namesto priznanj iščejo informacije. Te tehnike so manj tvegane za pridobitev izsiljenih priznanj, saj njihov cilj ni pridobitev priznanja, temveč ugotoviti dejstva, ki so povezana s kaznivim dejanjem, zato je uporaba psiholoških pritiskov bistveno manjša. Pridobitev priznanja je v predkazenskem ali kazenskem postopku kljub temu eden izmed pomembnih ciljev preiskave. Lahko je verbalno ali pisno. »S kriminalističnega vidika je pomembno, da se priznanje nanaša na vsa pomembna dejstva v zvezi s potekom kaznivega dejanja, ne pa nujno na pravno kvalifikacijo dejanja.« Popolno priznanje mora zajemati tudi subjektivna dejstva, kot so motiv, krivda, in občutke storilca pred, med in po dejanju (Maver et al., 2004: 323). Razlogi za priznanje so različni, posebni, zasebni in tudi povezani z odnosom, ki ga ima z osumljencem preiskovalec. Včasih je razlog za priznanje možnost osumljenca, da pove svojo resnico. Lahko mu priznanje pomeni razbremenitev oziroma olajšanje, lahko pa v tem vidi korist (Selič, 2000). V pogovoru osumljencu pustimo tudi možnost popolnega zanikanja (»Pomen ima zlasti argumentirano zanikanje, medtem ko ima odkrito lažno zanikanje docela nasproten učinek: iz orožja obrambe se spremeni v orožje obtožbe« (Maver, 1988: 207) ali

skonstruirane zgodbe in mu šele kasneje predložimo zbrana obvestila oziroma pridobljene dokaze (Bašič, 1993). Maver et al. (2004) omenjajo tudi »lažna« priznanja, ko je zaslišani v zmoti, saj meni, da je storilec, čeprav dejanja ni storil. Pridobljena lažna priznanja so poleg osebnih razlogov osumljencev/obdolžencev lahko tudi posledica uporabe prepovedanih in dvomljivih metod zaslišanja (Zakon o kazenskem postopku (2012) v 227. členu prepoveduje uporabo sile, grožnje ali drugih podobnih sredstev, da bi se dosegla obdolženčeva izjava ali priznanje.).

Pri tem je treba upoštevati tudi tipične obrambne strategije (Tipične obrambne strategije so »temeljne usmeritve, ki jih domnevni storilci (osumljenci, obdolženci, obtoženci) uporabljajo v predkazenskem in kazenskem postopku, da bi dosegli oprostitev in zmanjšali kazensko odgovornost (in sankcije), ki temelji na generalizaciji določenega števila primerov iste vrste« Maver, 2000: 13), ki bi jih v preiskovanje morali vključiti že v predkazenskem postopku. Med njimi Maver (2000: 13) navaja »zanikanje kaznivega dejanja, oz. zatrjevanje nedolžnosti, (pri zanikanju domnevni storilci kaznivo dejanje redko zanikajo zgolj z verbalnim zatrjevanjem, da očitane dejanja niso storili, temveč ga poskušajo utemeljiti. Pri tem uporabljajo »strategijo alibija, strategijo zavračanja materialnih in osebnih dokazov, strategijo sklicevanja na »teorijo zarote« ali se izgovarjajo na silobran, nesrečo in podobno Maver, 2000: 14), sklicevanje na procesne napake v predkazenskem ali kazenskem postopku (pri sklicevanju na procesne napake se obrambne strategije usmerjajo predvsem v nezakonita ali napačno opravljena preiskovalna dejanja (npr. hišno ali osebno preiskavo, ogled kraja kaznivega dejanja, prepoznavo, soočenje, odvzem prostosti, zaslišanje ipd.), uporabo prikritih preiskovalnih ukrepov brez ustreznega soglasja, napeljevanje k storitvi kaznivega dejanja, kršenje pravic domnevnega storilca ter izsiljeno ali z zvijačo pridobljeno priznanje (Maver, 2000), zmanjševanje pomena dejanja (Pri zmanjševanju pomena dejanja skušajo domnevni storilci predvsem zmanjšati težo dejanja ali svojo odgovornost (Maver, 2000)), iskanje olajševalnih okoliščin, milejšo pravno kvalifikacijo, prispevek žrtve ali tretjih oseb, sklicevanje na neprištevnost ali bistveno zmanjšano prištevnost, (pri sklicevanju na neprištevnost ali bistveno zmanjšano prištevnost domnevni storilci izjavljajo, »da se ničesar ne spomnijo, da se jim je med dejanjem vse zameglilo« in podobno (Maver, 2000: 17), zavlačevanje postopka (obramba postopek zavlačuje predvsem s predlogi za zaslišanje novih prič in izvedencev, za opravljanje novih preiskovalnih dejanj, in opravičili obdolženca zaradi zdravstvenih razlogov (Maver, 2000), priznanje dejanja, a sklicevanje na »višje cilje« in druge atipične oblike obrambe«. Domnevni storilci lahko med postopkom vztrajajo pri eni strategiji, lahko pa jih »spreminjajo (menjajo, združujejo) glede na konkretno dokazno in preiskovalno situacijo ali na druge pomembne okoliščine« (Maver, 2000: 14). Preiskovalci lahko z ustreznimi protistrategijami preiskovanja onemogočijo uspešno uporabo obrambnih strategij domnevnih storilcev. Pri zanikanju je npr. pomembno, da preiskovalci pravočasno preverijo morebitni alibi in o njem povprašajo osumljenca,

ne glede na to, ali se nanj sklicuje ali ne. S tem mu odvzamejo možnost, da bi se izgovarjal na alibi po preteku daljšega obdobja (po nekaj tednih, mesecih), ko bi bilo alibi nemogoče preveriti. Nadalje je pomembno, da se »zagotovi strokovno, zakonito in temeljito iskanje, zavarovanje, zabeleženje, shranjevanje in transport materialnih dokazov«, saj je razvrednotenje materialnih dokazov ena izmed najpogostejših obrambnih strategij (Maver, 2000: 20). Za uspešno preiskovanje je torej pomembno, da preiskovalci upoštevajo tipične verzije obrambe, jih že vnaprej predvidijo ter jih pravočasno preverijo in odpravijo. Prav tako pa vsa preiskovalna dejanja izvedejo zakonito (Maver et al., 2004).

Zbiranje obvestil od žrtve zahteva, da preiskovalci poleg zakonodaje in ostalih pravil natančno poznajo in razumejo različne zlorabe otrok. Poznati morajo značilnosti storilcev (poznavanje značilnosti storilcev je pomembno za razumevanje storjenega kaznivega dejanja in prepoznavanja različnih odzivov storilcev na razkritje kaznivega dejanja. Več o tem v Jones (2008) in Wortley in Smallbone 2006), žrtev ter okolje, kjer preiskujejo kaznivo dejanje. Razumeti morajo odnos in povezanost med žrtvijo in storilcem, ki se v večini primerov pred zlorabo poznata. Poznati morajo tudi razvojne značilnosti otrok ter obvladati taktiko opravljanja razgovora z otrokom. Umek (2015) navaja, da je pri vodenju razgovora z mlajšim otrokom potrebno upoštevati dejavnike, kot so domišljija, sporazumevalna zmožnost, spomin in sugestibilnost.

Razgovor z otrokom je eno izmed najzahtevnejših opravil pri preiskovanju spolnih zlorab otrok. Preiskovalci morajo biti dobro usposobljeni, saj sta ravno od načina spraševanja odvisni kvantiteta in kvaliteta otrokovih odgovorov (Lamb, Hershkowitz, Orbach in Esplin, 2009; Coulborn Faller, 2007). Pri tem sta pomembna tako odnos spraševalca do otroka (Umek, 2015) kot tudi okolje. Otrok bo v domačem in prijetnem okolju dal veliko več informacij, kot bi jih v uradnih ali ogrožajočih prostorih. V Sloveniji imamo že nekaj sob, ki so opremljene na otroku prijazen način (M. R., 2009). Poleg barvite opreme so otroku na razpolago listi za risanje in pisanje ter igrače. V njih je nameščena tudi kamera, ki snema dogajanje v sobi. Če je z otrokom opravljeno zaslišanje, se videoposnetek uporabi kot dokaz v nadaljnjem postopku. Kasneje si ga lahko ogledajo sodni izvedenci, sodniki, tožilci in odvetniki. S takšnim načinom se otrok zaščiti pred vnovičnim zaslišanjem in pred ponovnim podoživljanjem zlorabe. Pri zaslišanju razgovor običajno opravlja preiskovalni sodnik, lahko je prisotna tudi svetovalna delavka ali oseba, ki ji otrok zaupa. Ostale uradne osebe (tožilec, odvetnik, kriminalist) so v drugi sobi in zasliševalcu preko dlančnika zastavljajo dodatna vprašanja.

Spraševalec se mora na razgovor/zaslišanje z otrokom dobro pripraviti. Pridobiti mora informacije o njegovi družini, okolju, sposobnosti pisanja in branja, intelektualnem razvoju in razvojni stopnji (Lyman, 2002). Seznaniti se mora tudi z otrokovimi sporazumevalnimi zmožnostmi in njegovo (spolno) vzgojo. Pri pogovoru mora biti prilagodljiv in mora upoštevati individualne značilnosti posameznega otroka. Vedeti in razumeti mora, da so otrokove

zmožnosti izražanja in razumevanja omejene. Razumeti mora njegova čustva do storilca in njun odnos.

Najpomembnejši je sicer prvi kontakt žrtve s policijo, lahko pa pride do sekundarne viktimizacije (Romih (2009) med ukrepi, ki preprečujejo sekundarno viktimizacijo, navaja: (1) prisotnost strokovnjaka (npr. psihologa, socialnega delavca) na zaslišanju otroka; (2) uporabo avdio-vizualne opreme; (3) seznanitev otroka s pravico, da mu ni treba pričati, in pravico, da se ne sreča z obdolžencem; in (4) uporabo posebne, otroku prijazne zasliševalske sobe) tudi v kasnejših fazah postopka, ko je otrok ponovno zaslišan, posebno če je otrok izpostavljen obtoževanju (Gothard, 1987). Otrok naj bi sicer pričal samo enkrat (Rittossa in Trbojević Palalić, 2009., Podobno ugotavlja tudi Šugman (2000a), ki omenja, da se stres otroka, ki mora pričati, lahko zmanjša z manjšim številom zaslišanj, skrajšanjem postopanja, spremembo vzdušja (okolja in načina zaslišanja) in z materino podporo. Otrok se lahko dodatno zaščiti tudi s tem, da priča v nenavzočnosti obtoženega in javnosti, da se ga pripravi na pričanje, da je prisotna oseba, ki ji otrok zaupa, in da se zaslišanje opravi na otroku primeren način.) Noben intervju ni popoln, kljub temu pa je pomembno, da je intervju izveden v skladu s priporočili, saj lahko v nasprotnem primeru pri otroku vzbudi nepravilne spomine, ki se niso zgodili. Med največjimi ovirami, ki otežujejo razgovor z otrokom, Mart (2010) navaja slab odnos med spraševalcem in otrokom, neupoštevanje otrokove razvojne stopnje, nepravilno ocenjevanje otrokove izpovedi, premalo pridobljenih podrobnosti o kaznivem dejanju (npr. kako otrok opisuje dejanje, ali so bili prisotni kakšni zvoki ipd.), nestrukturiran intervju in neupoštevanje zunanjih vplivov (npr. storilčeve grožnje otroku) na zanesljivost intervjuja. Na zanesljivost otrokovega sporočanja tako vplivata predvsem usposobljenost spraševalca in način spraševanja. Umek (2009) med vplive na zanesljivost otrokovih odgovorov uvršča: (1) obliko in stil spraševanja; (2) splošne karakteristike intervjuja in vzdušje; in (3) posebne pripomočke in prijeme. Oblika in stil spraševanja zajemata: (1) uporabo usmerjevalnih vprašanj; (2) neposredne sugestije otroku; in (3) ponavljanje vprašanj. Na vzdušje vplivajo: (1) ton spraševanja; (2) poudarjanje neenakega statusa; (3) uvajanje stereotipov; in (4) sklicevanje na izjave vrstnikov. Dodaten vpliv lahko imata tudi uporaba vizualizacije in uporaba anatomskih lutk (Posebna pozornost mora biti namenjena poimenovanju lutk. Uporabljena naj bi bila samo otrokovo ime in ime, s katerim otrok kliče osumljenca. Uporabo več imen lahko odvetniki obdolženca pred sodiščem uporabijo kot dokaz, da otrok fantazira. Swanson, Chamelin in Territo, 1992). Posebno če jih preiskovalci uporabijo napačno in na sugestiven način (Hlavka, Olinger in Lashley (2010) navajajo, da so lutke pogosto pomemben del pri oblikovanju odnosa med preiskovalcem in otrokom. Z uporabo anatomskih lutk preiskovalci lahko: (1) razjasnijo otrokove izjave; (2) zagotovijo skladnost otrokovih izjav z demonstracijo na lutkah; (3) pomagajo otroku odmakniti se od lastnega telesa; in (4) pomagajo otroku pri komunikaciji s spraševalcem.).

Omeniti je treba tudi risbe, ki jih rišejo otroci. Z njimi preiskovalci dobijo le osnovne informacije. Podrobnejša analiza risb je zahtevno delo, zato natančnejšo analizo naredijo strokovnjaki, ki so za to posebej usposobljeni.

Kvalitetno izveden razgovor z otrokom je ključnega pomena, saj se v nasprotnem primeru lahko zgodi, da otrok o zlorabi noče več govoriti oziroma da zaradi slabo izvedenega intervjuja ne zmore povrniti spomina na zlorabo, da je vrnjen v okolje, kjer je bil zlorabljen, ali pa sodišče obsodi osebo, ki kaznivega dejanja ni storila (Mart, 2010). Vrhovno državno tožilstvo (2003) navaja, da je pri zaslišanju otrok poseben problem njihova čustvena in osebna prizadetost, zaradi katere dostikrat ne zmorejo podati izpovedbe. Vsako nadaljnje zaslišanje jih znova sooči z dogodkom, jih vrne korak nazaj in pri njih povzroči zaporo ter nezmožnost, da bi spregovorili o dejanju. Tako se dokazni postopek zavleče oziroma njihove izpovedbe ni mogoče uporabiti kot dokaz. Pomembno vlogo ima tudi časovni odmik od storjenega kaznivega dejanja, ki pri družinskih članih, pri otroku in tudi pri staršu, ki otroka ne ogroža, lahko privede do odločitve, da zoper storilca kot privilegirane priče (Privilegirane priče so obdolženčev zakonec oziroma oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti; obdolženčevi krvni sorodniki v ravni vrsti, sorodniki v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena in sorodniki po svaštvu do vštetega drugega kolena; obdolženčev posvojenec in posvojitelj; verski spovednik o tistem, o čemer se mu je spovedal obdolženec ali druga oseba; in odvetnik, zdravnik, socialni delavec, psiholog ali kakšna druga oseba o dejstvih, za katera je zvedel pri opravljanju poklica, če velja dolžnost, da mora ohraniti kot tajnost tisto, kar je zvedel pri opravljanju svojega poklica. Prav tako niso dolžne pričati mladoletne osebe, ki glede na svojo starost in duševno razvitost ne morejo razumeti pomena pravice, da niso dolžne pričati, razen če to zahteva sam obdolženec 236. člen ZKP/2007), nočejo več pričati ali pa svojo izjavo prekličejo (Vrhovno državno tožilstvo, 2011). Garanzini (v Gothard, 1987) ugotavlja, da žrtve od 13 % do 50 % primerov prekličejo obtožbe ali spremenijo svojo prvotno izjavo.

Otrokova izpoved je v večini primerov edini dokaz, da je bila spolna zloraba storjena. Vse odločitve o otrokovi zaščiti in preiskovanju kaznivega dejanja tako temeljijo na njegovi izjavi (Lamb et al., 2009). Najboljši dokaz, da se je spolna zloraba otroka zgodila, je jasna, spontana, dosledna otrokova izpoved, ki je primerna njegovi razvojni stopnji in vključuje podrobnosti o dejanju (Adams v Herman, 2010). Baily in Baily (v Herman, 2010) poudarjata, da otroci, ko spregovorijo o dejanju, ki ga lahko definiramo kot spolno zlorabo, z redkimi izjemami, vedno govorijo resnico. O tem odloča tudi sodišče, ki ocenjuje verodostojnost otrokove izpovedi. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi izvedenci. Pričanje izvedenca je v primerih, ko ni drugih dokazov, ključnega pomena (Gothard, 1987). Izvedenec navede informacije o trajanju zlorabe, njenih oblikah, (ne)prisotnosti nasilja, razloge, zakaj ni prišlo do razkritja in zakaj otrok ni prizadet. Klettke, Graesser in Powel (2010) ugotavljajo, da imajo dokazi in

izvedenčeva skladnost pričanja pomemben vpliv na odločitve sodišča glede krivde storilca in kredibilnosti žrtve. Z drugimi besedami, raziskava je pokazala, da je izvedenčevo pričanje manj učinkovito in prepričljivo le v primerih, ko sta kvaliteta dokazov in skladnost nizka. Pri tem njegove reference nimajo nobenega vpliva.

4 Metode raziskovanja in zbiranje podatkov

Raziskava, pri kateri smo uporabili kvantitativne in kvalitativne raziskovalne metode (Đurić, Popović Ćitić in Meško, 2010; Ragin, 2007; Vogrinc, 2008; Yin, 2011;), je bila v dveh delih izvedena v Sloveniji, in sicer v letih 2010 in 2011. V prvem delu smo s pregledom policijskih, tožilskih in sodnih spisov analizirali naključno izbrane primere spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let. V drugem delu smo z usmerjenim skupinskim intervjujem tožilcev in kriminalistov pridobili vpogled v prakso odkrivanja in preiskovanja spolnih zlorab otrok (Z usmerjenim skupinskim intervjujem smo pridobili informacije, ki jih z vpogledom v spise ni bilo mogoče pridobiti.). Usmerjenega skupinskega intervjuja se je udeležilo 16 udeležencev, in sicer 12 kriminalistov in 4 tožilci.

Za zajemanje podatkov je bil izdelan uporabniški vmesnik v okolju Microsoft Access, na katerega je bilo povezano podatkovno skladišče v Microsoft SQL strežniku 2008. Nekatere analize in statistične obdelave so bile opravljene v Microsoft SQL Server Management Studiu 2008 v Transact SQL jeziku, ki ga uporablja SQL Server, binomske neparametrične teste oz. teste deležev, s katerimi preizkušamo domnevo o strukturnem deležu, pa smo izvedli v programu SPSS. Pridobljene rezultate smo ponekod obrazložili z analiziranimi primeri spolnih zlorab otrok, ki so v interpretaciji oštevilčeni z interno številko (med 1 in 70), ki je bila primeru določena pri analizi posameznega spisa.

Omejitve raziskave so bile predvsem pomanjkanje podatkov v nekaterih policijskih, tožilskih in sodnih spisih ter neudeležba sodnikov na usmerjenem skupinskem intervjuju.

4.1 Preučevani vzorec

V raziskavo je bilo zajetih 70 naključno (naključnost je bila zagotovljena tako, da je pooblaščen uradna oseba, ki spisov ni poznala, na podlagi zaporedne številke spisa iz seznama vseh prijav spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let, iz leta 2003 izbrala številko dosjeja in spis pod to evidenčno številko pripravila za analizo. Pri tem je pooblaščen uradna oseba, ki je naredila izbor, na seznamu videla številko dosjeja in člen kaznivega dejanja, zaradi katerega je bila podana kazenska ovadba oz. Poročilo) izbranih primerov kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let, ki so bili prijavljeni v letu 2003 (Leto 2003 je bilo izbrano, ker smo pričakovali, da bodo primeri, ki so bili

sodno obravnavani, v šestih letih večinoma zaključeni s pravnomočno sodbo. Dovoljenje smo namreč pridobili za vpogled v že arhivirane tožilske in sodne spise). V tem letu je bilo sicer prijavljenih 196 primerov, tako da 70 pregledanih policijskih spisov pomeni 36 % delež analiziranih primerov.

Rezultati raziskave kažejo, da so bili v 89 % osumljenci v moški. Povprečna starost vseh osumljencev je bila ob začetku zlorabe 34,7 let, ob prijavi pa 36,6 let. Žrtve so bile v 77 % ženskega spola. Povprečna starost ob začetku zlorabe je bila 9,6 let (min=3, max=14). Povprečna starost ob prijavi pa je bila 11,0 let (min=3, max=22). Največ žrtev obeh spolov je bilo ob zlorabi starih med 13 in 14 let. Osumljeni in žrtev sta se pred zlorabo poznala v 84 %.

V našem vzorcu so bili osumljenci znani v 90 %. Med preiskavo so preiskovalci odkrili še dva osumljenca. V petih primerih osumljenec ni bil znan. Skupno je bilo v našem vzorcu od 70 prijavljenih preiskanih 65 primerov, kar pomeni skoraj 93 % preiskananost.

5 Rezultati raziskave

Zbiranje obvestil od drugih oseb je bilo najpogostejše preiskovalno dejanje. Izvedeno je bilo v 90 % primerov. Razgovor z otrokom je bil v predkazenskem postopku opravljen v 84 %. Kaznivo dejanje je v predkazenskem postopku priznalo 19 % osumljenih. Izvedensko mnenje je bilo narejeno v 51 % primerov, od tega se jih je 29 % končalo z obsodilno sodbo. Podatki raziskave kažejo, da so od 63 % primerov, ki se niso končali z obsodilno sodbo, materialni dokazi bili prisotni v 11 % primerih, v 89 % primerih so bili prisotni samo osebni dokazi. Z binomskim neparametričnim testom (testom deležev) smo ugotovili, da je P-vrednost 0,000, kar pri stopnji značilnosti $\alpha=0,001$ pomeni, da kazenske ovadbe, ki se ne končajo z obsodilno sodbo, večinoma temeljijo le na osebnih dokazih (tabela 1).

Tabela 1: Materialni dokazi v primerih, ki se ne končajo z obsodilno sodbo

Materialni dokazi	n	%	P-vrednost
Da	5	,11	,000*
Ne	39	,89	
Skupaj	44	1,00	
*P<0,001			

5.1 Razgovor z otrokom

Žrtve so sum spolne zlorabe potrdile s svojo izjavo v 73 %. V enem primeru so bili v spisu podatki, da je bil razgovor z otrokom sneman. V treh od petih primerov je otrok prepoznal osumljenca po fotografijah. *V primeru št. 12*

je bila opravljena tudi sodna prepoznavna, vendar žrtev in priča nista prepoznali osumljenca. V primeru št. 15 predvidena sodna prepoznavna ni bila izvedena zaradi varovanja mladoletnih žrtev in rezultatov DNK. V tem primeru so žrtve osumljenca prepoznale tudi po fotografijah. Kot dokaz so bili uporabljeni tudi video posnetki kamere v podhodu, kjer se je osumljenec pogovarjal z eno izmed žrtev.

V štirih primerih so bile pri razgovoru uporabljene anatomske lutke, v štirih pa so otroci narisali risbo, ki je prikazovala spolne organe (V primeru št. 54 je devetletna deklica narisala ženski spolni organ. Ko so jo vprašali, kaj ta risba pomeni, je povedala, da je to prerisala iz knjige o spolnosti, ki jo ima doma. V tem primeru je deklica spolno zlorabo strica zanikala in le na hitro pokazala, kako se jo je storilec dotikal preko ramen do trebuha. Sum spolne zlorabe je podala njena mati. Primer se je zaključil s sklepom o ustavitvi.).

Najpogostejši izrazi, ki so jih otroci uporabljali pri opisovanju zlorabe, so bili »lulica«, »lulika« in »lulek«. V primeru št. 7 je deklica opisala očetov spolni ud in dejala, da je imel »debelega in kratkega luleka«, v primeru št. 12 je deklica povedala, da ji je osumljeni rekel, če mu pokaže »prdico« in »pergico«. V primeru št. 16 je deklica očetovo spolovilo poimenovala pujsek in povedala, da »očitov pujsek smrdi, da ji ga je dal na usta, pri čemer je bruhal in da ji je oči dejal, da naj pljuva na pujska, kar je tudi storila, nato pa je pujsek pljuval njo«. V primeru št. 31 je deček dejal, da »ati vsako jutro nag hopsa po mamici in da si luleka tudi drka«. V primeru št. 37 je deklica govorila o pornografskih filmih, ki ji jih je prikazoval osumljeni. Rekla je, da sta na »TV bile dve nage ženske, ki so se lizale. Potem so si papale tudi lulice. Tudi en mož je bil, je papal kri iz lulice. Je papal lulico in potem sma se s stricem igrala isto«. V primeru št. 43 je deklica svoje spolovilo imenovala »kožušček« in dejala, da »jo ata po kožuščku prijema«. V primeru št. 47 je deček povedal, da je moral osumljenca prijeti za spolni ud in da »ima velikega«. V primeru št. 67 pa je deklica ob opisu pornografske revije dejala, da je »stric ležal, teta pa poleg klečala in imela lulčka v ustih«.

Podatki kažejo, da se je od 51 primerov, v katerih so žrtve spregovorile o spolni zlorabi, 51 % primerov končalo z obsodilno sodbo, kar pomeni, da so žrtve spregovorile o spolni zlorabi v vseh primerih, ki so se končali z obsodilno sodbo (tabela 2). S Hi-kvadrat testom smo ugotovili, da je P-vrednost 0,000, kar je manjše od $\alpha=0,001$, zato lahko potrdimo odvisnost med prisotnostjo materialnih dokazov in rezultatom sojenja. Phi koeficient je -0,446 (statistično značilen pri $P<0,001$), kar pomeni, da otrokova izpoved pomembno vpliva na rezultat sojenja.

Tabela 2: Izpoved žrtve v obsodilnih sodbah

Izpoved žrtve	Obsodilne sodbe				Skupaj		Pearsonov hi-kvadrat	P-vrednost
	Da		Ne					
	DF*	PF**	DF	PF	DF	PF		
Da	26	19,8	25	31,2	51	51,0	13,330	0,000***
Ne	0	6,2	16	9,8	16	16,0		
Skupaj	26	26,0	41	41,0	67	67,0		
*Dejanska frekvenca								
**Pričakovana frekvenca								
***P<0.001								

5.2 Priznanje kaznivega dejanja

Ugotovitve raziskave kažejo, da je v predkazenskem postopku kaznivo dejanje priznalo 19 % osumljenih. V nobenem izmed obravnavanih primerov nismo ugotovili lažnega priznanja. Od trinajstih, ki so dejanje priznali v predkazenskem postopku, jih je v kazenskem postopku priznanje ohranilo 62 %, eden pa je kaznivo dejanje priznal šele v kazenskem postopku. V treh primerih (36, 39 in 58) so osumljenci v predkazenskem postopku dejanje priznali, v kazenskem postopku, na zaslišanju in na glavni obravnavi pa dejanje zanikali. **V primeru št. 6** je obtoženi dejanje v predkazenskem postopku zanikal, v kasnejših fazah postopka pa je svojo izjavo spremenil in krivdo skušal zvaliti na žrtev. Zagovarjal se je, da sta z žrtvijo že več kot tri mesece par.

Od osmih primerov, v katerih so osumljenci oziroma obtoženci dejanje priznali in priznanje ohranili ves čas postopka, so v štirih kaznivo dejanje storili mladoletniki. Dva od teh sta dejanje priznala le delno, kar pomeni, da sta priznala storitev, poskušala pa sta dejanje omiliti in nista priznala nekaterih oblik, o katerih je poročala žrtev. Prav tako sta poskušala v postopku prikazati, da se je zloraba zgodila le nekajkrat, čeprav je žrtev poročala o večji intenziteti.

V štirih primerih, v katerih so kazniva dejanja priznali polnoletni storilci, je v dveh šlo za obdolženca, ki sta spolno napadla več žrtev. **V primeru št. 10** je obdolženi v predkazenskem postopku priznal, da se je razkazoval pred deklicami, nato je dejanja v kazenskem postopku zanikal in kasneje znova priznal. **V primeru št. 12** je obdolženec spolno nadlegoval in otipaval deklico, mlajšo od petnajst let, in več mladoletnih žrtev. Obdolženec v primeru št. 10 in obdolženec v primeru št. 12 sta dejanja obžalovala in med pregledom pri izvedencu prosila za terapevtsko obravnavo, ki jo je kasneje predlagal tudi izvedenec. V primeru št. 12 je bilo v kazenskem postopku kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let, prekvalificirano v kaznivo dejanje grdega ravnanja po prvem odstavku 146. člena KZ. Obtožencu je bila izrečena pogojna obsodba, brez varnostnega ukrepa psihiatrične obravnave, četudi je za to sam prosil, predlagal pa ga je tudi

izvedenec v svojem izvedenskem mnenju. V primeru št. 10 pa je bila izrečena pogojna obsodba z varnostnim ukrepom obveznega zdravljenja alkoholikov. V dveh primerih sta obdolženca ves čas postopka dejanje priznala, tako je bil v **primeru št. 2** obtoženi pogojno obsojen, v **primeru št. 42** pa se je primer končal z obsodilno sodbo in 2-letno zaporno kaznijo (V tem primeru je prišlo do prijave po 14 letih od storitve prve spolne zlorabe. Po prijavi je oče priznal spolni napad na hčerko in dejanje obžaloval. V postopku je žrtev poskušala prekiniti sodni proces in na tožilstvo poleg matere pisala prošnje, da se sodni postopek zoper očeta ustavi, ker mu je žal, prav tako je navedla, da znova živi doma in da je oče edini, ki dobiva mesečni dohodek.).

Obtoženi so spremenili svojo izjavo v primerih št. 36, 39 in 58. V **primeru št. 36** (Osumljeni je imel z žrtvijo večkratne spolne odnose. Z njo je komuniciral tudi po telefonu in ji pisal sms sporočila. Žrtev mu je na to odgovarjala. Po prijavi so se stiki med osumljencem in žrtvijo nadaljevali, čeprav je bil zoper njega izdan ukrep prepovedi približevanja) je osumljeni (povratnik) v predkazenskem postopku svoje dejanje priznal, na prvem zaslišanju pa o primeru ni hotel govoriti in se je branil z molkom oziroma je med branjem obtožnice dobil napad tresavice. Na drugem zaslišanju je vsa očitana dejanja zanikal (Spolno zlorabo je na začetku zanikala tudi žrtev, ki ji je obdolženi kupoval različna darila in ji nudil materialno ugodje. Kasneje je v postopku povedala, da je na začetku lagala in da je z obdolženim imela intimno zvezo.). Po predložitvi materialnih dokazov je na zaslišanjih poskušal razložiti nekatere sledove. Pri hišni preiskavi so namreč našli njegove spodnjice, na katerih je bila kri žrtve. Te sledove je poskušal pojasniti s prijateljskim odnosom med njima. Ko sta bila nekoč skupaj zunaj, naj bi se žrtev po opravljeni mali potrebi obrisala z njegovimi spodnjicami. Ker je imela ravno takrat menstruacijo, naj bi na spodnjicah ostala njena kri. V tem primeru je bil osumljenec večkrat fizično nasilen do žrtve in njene matere. Žrtev je tudi spolno nadlegoval. Pri tem jo je z roko večkrat potrepljal po zadnjici ter jo nato z roko preko majice pričel otipavati po prsih. Primer se je končal z obsodilno sodbo in 4-letno zaporno kaznijo.

V **primeru št. 39** je osumljeni (povratnik) kaznivo dejanje v predkazenskem postopku priznal. Dejanje je opisal in povedal, da je žrtev nekoč, ko je prišla k njemu v naročje, da bi jo malo pestoval, sprva božal po laseh in po hrbtu, nato pa je z roko segel pod njena oblačila in jo božal še po »luliki«. Zakaj je to naredil, ni znal povedati. Dogodka naj bi se slabo spominjal, vzrok so morda vitaminske tablete, ki mu jih je takratna partnerka (žrtvina mati) prinesla od zdravnika. To je naredil le enkrat, žrtev ob tem ni ničesar rekla, niti ni jokala. Ko jo je nehal božati, je deklica odšla v svojo sobo in se igrala. Povedal je še, da mu je žal, da je pastorko otipaval in da tega ne bo nikoli več naredil. V kazenskem postopku je dejanje zanikal in trdil, da do njega ni moglo priti. Primer se je končal z odstopom tožilke, saj je drugi izvedenec ugotovil, da je bil obtoženi v času dejanja neprišteven.

V primeru št. 58 (V tem primeru je bil osumljenec večkrat fizično nasilen do žrtve in njene matere. Žrtev je tudi spolno nadlegoval. Pri tem jo je z roko večkrat potrepal po zadnjici ter jo nato z roko preko majice pričel otipavati po prsih.) *je osumljenec v predkazenskem postopku navedel, da ga je policija obravnavala zaradi pitja alkohola, da je bil v družini nasilen in da je nadlegoval hčerko bivše žene. Kasneje je v postopku vsa očitana dejanja zanikal in trdil, da dejanj ni storil in da tudi ni res, da bi kdaj s kom fizično obračunaval, mu grozil ali vpil nanj. Zanikal je tudi, da bi kakorkoli otipaval ali imel kakršnakoli spolna dejanja s hčerko svoje bivše partnerke. Primer se je končal s pogojno obsodbo, pri kateri so bili ključni dokazi, ki jih je sodišče pridobilo, izpovedbe zaslišanih prič, pri čemer je hčerino izpoved potrdila materina izpovedba.*

5.3 Vpliv na sodbo

Zanimalo nas je, kakšen vpliv imajo na rezultat sojenja izpoved žrtve, priznanje obtoženca in izvedenska mnenja. Ugotovitve kažejo, da kjer ni bilo materialnih dokazov, so obsodbe temeljile na otrokovi izpovedi (kljub temu, da je obtoženi dejanje zanikal), pri tem so bile pomembne uporabljene besede (npr. »iz lulčka je pritekel mleček«), njegovo čustveno stanje ob pričanju in ugotovitve izvedenca. Podatki kažejo, da so žrtve o spolni zlorabi spregovorile v 76 % primerih, od tega se je 51 % primerov končalo z obsodilno sodbo, kar pomeni, da so žrtve spregovorile o spolni zlorabi v vseh primerih, ki so se končali z obsodilno sodbo (tabela 3). S Hi-kvadrat testom smo ugotovili, da je P-vrednost 0,000, kar je manjše od $\alpha=0,001$, zato lahko potrdimo odvisnost med prisotnostjo materialnih dokazov in rezultatom sojenja. Phi koeficient je -0,446 (statistično značilen pri $P<0,001$), kar pomeni, da otrokova izpoved pomembno vpliva na rezultat sojenja.

Tabela 3: Izpoved žrtve v obsodilnih sodbah

Izpoved žrtve	Obsodilne sodbe				Skupaj		Pearsonov hi-kvadrat	P-vrednost
	Da		Ne					
	DF*	PF**	DF	PF	DF	PF		
Da	26	19,8	25	31,2	51	51,0	13,330	0,000***
Ne	0	6,2	16	9,8	16	16,0		
Skupaj	26	26,0	41	41,0	67	67,0		
*Dejanska frekvenca								
**Pričakovana frekvenca								
***P<0.001								

Nadalje smo s Hi-kvadrat testom ugotovili, da je P-vrednost 0,424, kar je večje od $\alpha=0,05$, zato nismo mogli potrditi odvisnosti med obtoženčevim

priznanjem in rezultatom sojenja (tabela 4). Iz tega izhaja, da obtoženčevo priznanje ne vpliva pomembno na rezultat sojenja.

Tabela 4: Priznanje obtožencev v obsodilnih sodbah

Priznanje obtoženca	Obsodilne sodbe				Skupaj		Pearsonov hi-kvadrat	P-vrednost
	Da		Ne					
	DF**	PF***	DF	PF	DF	PF		
Da	4*	3,0****	4	5,0	8	8,0	,640	,424
Ne	22	23,0	40	39,0	62	62,0		
Skupaj	26	26,0	44	44,0	70	70,0		

*To so primeri, ko so dejanje priznali mladoletniki in jim je bil izrečen vzgojni ukrep.

**Dejanska frekvenca

***Pričakovana frekvenca

****Pričakovana frekvenca je v tem primeru manjša od 5, kar moramo upoštevati pri veljavnosti in interpretaciji testa, saj je pogoj za največjo zanesljivost testa, da so vse pričakovane frekvence večje od 5. »Če to ni izpolnjeno, združujemo vrstice in stolpce, da dobimo večje frekvence, kar pa potem zmanjša število prostostnih stopenj« (Jesenko, 2001: 258). To v našem primeru ni mogoče, saj imamo le 2x2 tabelo.

Rezultati raziskave kažejo, da je bilo izvedensko mnenje narejeno v 51 % primerov, od tega se jih je 29 % končalo z obsodilno sodbo (tabela 5). S Hi-kvadrat testom smo ugotovili, da je P-vrednost 0,001, kar je manjše od $\alpha=0,01$, zato lahko potrdimo odvisnost med prisotnostjo izvedenskega mnenja in rezultatom sojenja. Phi koeficient je 0,392 (statistično značilen pri $P<0,01$), kar pomeni, da izvedensko mnenje vpliva na rezultat sojenja.

Tabela 5: Izvedenska mnenja v obsodilnih sodbah

Izvedenska mnenja	Obsodilne sodbe				Skupaj		Pearsonov hi-kvadrat	P-vrednost
	Da		Ne					
	DF*	PF**	DF	PF	DF	PF		
Da	20	13,4	16	22,6	36	36,0	10,763	0,001***
Ne	6	12,6	28	21,4	34	34,0		
Skupaj	26	26,0	44	44,0	70	70,0		
*Dejanska frekvenca **Pričakovana frekvenca ***P<0.01								

Nadalje smo ugotovili, da so bila od 44 primerov, ki se niso zaključili z obsodilno sodbo, izvedenska mnenja pripravljena v 36 %. Z binomskim neparametričnim testom (testom deležev) smo ugotovili, da je P-vrednost 0,048, kar pri stopnji $\alpha=0,05$ pomeni, da v primerih, ki se ne zaključijo z obsodilno sodbo, večinoma ni izvedenskih mnenj (tabela 6).

Tabela 6: Izvedenska mnenja v primerih, ki se ne zaključijo z obsodilno sodbo

Izvedenska mnenja	n	%	P-vrednost
Da	16	,36	0,048*
Ne	28	,64	
Skupaj	44	1,00	
*P<0,05			

V obsodilnih sodbah z izrečeno kaznijo zapora je bilo izvedensko mnenje pridobljeno v 93 %, v pogojnih obsodbah pa v 55 %. Pomeni, da je bilo v pogojnih obsodbah 38 % manj pridobljenih izvedenskih mnenj kot v primerih, ki so se končali z izrečeno kaznijo zapora. Predvidevamo, da izvedenska mnenja vplivajo na vrsto obsodbe. S Hi-kvadrat testom smo ugotovili, da je P-vrednost 0,02, torej pri stopnji $\alpha=0,05$ lahko potrdimo, da izvedenska mnenja vplivajo na vrsto obsodbe in da je pri pogojnih obsodbah statistično značilno manj izvedenskih mnenj kot pri obsodilnih sodbah, pri katerih je iz rečena kazen zapora (tabela 7).

Tabela 7: Izvedenska mnenja v primerih, ki se ne zaključijo z obsodilno sodbo

Izvedenska mnenja	Obsodilne sodbe				Skupaj		Pearsonov hi-kvadrat	P-vrednost
	Kazen zapora		P o g o j n a obsodba					
	DF*	PF**	DF	PF	DF	PF		
Da	14	11,5	6	8,5	20	20,0	5,379	0,02****
Ne	1	3,5***	5	2,5***	6	6,0		
Skupaj	15	15,0	11	11,0	70	70,0		

*Dejanska frekvenca

**Pričakovana frekvenca

***Pričakovana frekvenca je v kar polovici primerov manjša od 5, kar moramo upoštevati pri veljavnosti in interpretaciji testa, saj je pogoj za največjo zanesljivost testa, da so vse pričakovane frekvence večje od 5. »Če to ni izpolnjeno, združujemo vrstice in stolpce, da dobimo večje frekvence, kar pa potem zmanjša število prostostnih stopenj« (Jesenko, 2001: 258), kar pa v našem primeru ni mogoče.

6 RAZPRAVA

Pri spolnih zlorabah otrok imajo osebni dokazi veliko vrednost, saj so materialni dokazi redko prisotni. Razlogi za odsotnost materialnih dokazov so predvsem v tem, da tovrstna dejanja niso prijavljena takoj po storitvi, prav tako se večina spolnih zlorab zgodi v zaprtih prostorih v domačem okolju, zaradi česar je dokazovanje še dodatno oteženo. V usmerjenem skupinskem intervjuju smo ugotovili, da sta v večini primerov na razpolago samo dve izjavi, izpoved žrtve in izpoved obdolženca. Pri dokazovanju spolnih zlorab otrok je najpomembnejše ugotoviti verodostojnost žrtvine izpovedi. Pri tem se ugotavlja, kakšna je žrtvina izpoved ob večkratnem zaslišanju. Pomembno je, da je o pomembnih okoliščinah stalno enaka. Otrokova izpoved je velikokrat podprta z osebnimi in posrednimi dokazi, ki se lahko pridobijo od oseb, ki bi lahko karkoli vedele o zlorabi oziroma bi lahko kaj pomembnega povedale o otrokovem vedenju in njegovem verbalnem izražanju v času, ko naj bi se zgodilo očitano kaznivo dejanje (Dvoršek, 2003). Šugman (2000a: 212) navaja, da »takšno dokazovanje sicer ni dovoljeno, ker priča govori o nečem, česar ni sama zaznala, temveč nekaj, kar je izvedela«. Prav tako so ti dokazi nezanesljivi in kršijo pravico obdolženca, da se sooči s »sovražno« pričo. Ker pa so v teh primerih poleg otrokove trditve tovrstne izpovedi prič, ki se jim je otrok zaupal, edini dokaz, so le-ti dopuščeni. To je bilo potrjeno tudi v usmerjenem skupinskem intervjuju, in sicer so tožilci navedli, da se v postopku dokazovanja pridobijo izpovedi oseb, ki potrjujejo žrtvino izpoved (npr. izpoved sosedu, ki je videla, da je žrtev »takrat« jokala, ali izpoved šolske svetovalne delavke, ki se ji je otrok zaupal).

Z raziskavo smo ugotovili, da so v primerih, v katerih ni bilo materialnih dokazov, obsodbe temeljile na otrokovi izpovedi, kljub temu da je obtoženec dejanje zanimal, saj njegovo priznanje na rezultat sojenja nima pomembnega vpliva (P -vrednost=0,424). Pri otrokovi izpovedi so pomembne tudi besede, ki jih je uporabil (npr. »iz lulčka je pritekel mleček«), opis obdolženčevega spolnega organa, njegovo čustveno stanje ob pričanju, morebitni znaki na telesu žrtve, ki lahko dokazujejo storitev kaznivega dejanja in ugotovitve izvedenca. Tožilci so poudarili, da izvedenec pri pregledu otroka ugotavlja njegovo verodostojnost in psihične značilnosti, ki so posledica spolne zlorabe. Bistvena je ugotovitev, ali je bil otrok spolno zlorabljen. Izvedenec ne preverja, ali otrok laže, temveč ugotavlja, ali so z njim morda manipulirale odrasle osebe. V praksi se po mnenju tožilcev pojavljajo predvsem problemi prezasedenosti izvedencev. Pri izvedenskih mnenjih pa je včasih mogoče opaziti precejšnje razlike v mnenjih v isti zadevi. V kazenskem postopku je pomembno tudi izvedenčevo obnašanje na obravnavi; ali je sposoben takoj »izstreliti« odgovor o ugotovitvah žrtve. Izvedensko mnenje pomembno vpliva tudi na rezultat sojenja (Φ koeficient = 0,392; $P<0,01$). Izvedenska mnenja vplivajo tudi na vrsto obsodbe. Nadalje smo ugotovili, da je pri pogojnih obsodbah statistično značilno manj izvedenskih mnenj kot pri

obsodilnih sodbah, pri katerih je izrečena kazen zapora. V primerih, ki se ne zaključijo z obsodilno sodbo, izvedenska mnenja večinoma niso podana. Prav tako smo ugotovili, da pri večini primerov, ki se ne končajo z obsodilno sodbo kazenska ovadba temelji izključno na osebnih dokazih. Pomanjkanje materialnih dokazov pa je posledica modusa operandi v primerih spolnih zlorab otrok, s čimer morajo biti seznanjeni tako preiskovalci kot tožilci in sodniki.

Z vidika dokazovanja je zato pomembna ugotovitev raziskave, da je bilo med oblikami spolne zlorabe otrok najpogostejše otipavanje ter da je bila fizična sila prisotna v 19 % vseh primerov, pri čemer žrtve v 61 % primerov po zlorabi niso kazale fizičnih znakov zlorabe, s pomočjo katerih bi lahko dokazovali spolno zlorabo. Otroci so o spolni zlorabi lažje spregovorili, ko domnevni storilci niso bili člani družine. Domnevamo, da o zlorabah, ki so domnevni storilci člani družine težje spregovorijo, ker jih skrbi, da jim nihče ne bo verjel. Velik vpliv na to imajo tudi storilci, ki z različnimi strategijami za ohranjanje skrivnosti vplivajo na otroka, da ne spregovori o zlorabi. Storitci, ki otroka poznajo pred zlorabo, stereotipe in mite o spolnih zlorabah otrok spretno izrabljajo v svojo korist, saj zmanjšujejo njihovo odgovornost in krivdo pripisujejo otrokom, hkrati pa ovirajo odkrivanje, preiskovanje in dokazovanje spolnih zlorab otrok. Če kljub trudu, ki ga storilci vložijo v ohranjanje skrivnosti, vendarle pride do razkritja, morajo biti preiskovalci seznanjeni tudi z odzivi osumljencev na očitano kaznivo dejanje. Bašič (2002) navaja, da osumljenci skušajo zmanjšati pomen svojih dejanj, trdijo, da jih je otrok zapeljal, svoje dejanje vidijo kot izkazovanje ljubezni, se izgovarjajo, da niso sami krivi, da so bili v otroštvu tudi sami zlorabljeni, da se ne znajo kontrolirati, iščejo izhode v alkoholiziranosti in trdijo, da je šlo le za enkratno dejanje. Cilj takšnih odzivov je zmanjšanje lastne odgovornosti. Najpogosteje to naredijo tako, da dejanje sicer priznajo, ne priznajo pa vseh okoliščin spolne zlorabe otrok. V nekaterih primerih, ki so bili analizirani v naši raziskavi, so storilci priznali storitev kaznivega dejanja, ne pa penetracije, govorili so »le« o dotikanju in poljubljanju. Nekateri so se izgovarjali tudi na otrokovo zapeljevanje oziroma so trdili, da so z otrokom v nekakšni vezi. To je bilo značilno predvsem za primere, ko so v preiskavi odkrili materialne dokaze o storitvi kaznivega dejanja. S priznanjem kaznivega dejanja in obrazložitvijo, da so bili z otrokom nekako povezani, so želeli del odgovornosti preložiti nanj, saj naj bi na takšen odnos z osumljencem sam pristal. V usmerjenem skupinskem intervjuju je bilo izpostavljeno, da je tipična obramba obdolžencev diskreditacija žrtve. Obdolženci trdijo, da je žrtev »kurba«, da laže ali da ga je prijavila zaradi koristoljubja, še posebej če se pojavi premoženjski zahtev. Nekateri obdolženci se izgovarjajo, da so želeli otroka samo poučiti o spolnosti, da ne bi bil neveden. V primeru, ki je bil omenjen v usmerjenem skupinskem intervjuju, je obdolženi trdil, da ga je iz znanstvenih razlogov zanimalo, kako bo šestletna deklica doživela oralni odnos. Izgovori obdolžencev pa niso edini problem, s katerim se preiskovalci in tožilci srečujejo v praksi. V usmerjenem skupinskem

intervjuju sta bili izpostavljeni predvsem umik žrtve, ki se sredi postopka odloči, da ne bo ničesar več povedala, in umik priče, ki v predkazenskem postopku pove, kaj je videla, nato pa med preiskavo izjavo zanika. Žrtev se lahko umakne zaradi strahu pred obdolžencem, zaradi želje po zaključku postopka, ki je v mnogokrat dolgotrajen, ali zaradi tega, ker je obdolženi edini, ki preživlja družino. Kadar se priča v postopku umakne, je zelo pomembno, kdaj je pričala, kaj je videla. Če je bilo to v predkazenskem postopku, v preiskavi pa se ničesar več ne spomni, se njena izjava ne sme uporabiti, razen če sodnik dovoli, da se predoči. Pri tem je pomembno, ali je uradni zaznamek priča podpisala. Podpisani ima namreč veliko večjo težo. Če pa priča svojo izjavo ponovi v preiskavi, kasneje pa jo zanika, se njena prva izjava ohrani, vendar se navede, da je priča v postopku spreminjala svojo izjavo. Priče je zato treba ozavestiti o obravnavi na sodišču in jim povedati, kakšen pomen ima njihovo pričanje ter poskrbeti, da se v postopku ne umaknejo.

UPORABLJENI VIRI

1. Areh, I. (2015). Preiskovalni intervju – iskanje informacij namesto priznanj. V D. Frangež in B. Slak (ur.), *Osebni dokazi v teoriji in praksi* (str. 25-41). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
2. Bašič, K. (1993). Spolni napadi na otroke. *Revija policija*, 13(1), 36-51.
3. Bašič, K. (1997). Spolni napad na otroka. V P. Kornhauser (ur.), *II. cikel seminarjev Namesto koga roža cveti, Trpinčen otrok: kako prepoznati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok, razširjeni zbornik* (str. 130-179). Ljubljana: Meridiana.
4. Bašič, K. (2002). Vpliv stereotipov in mitov na raziskavo kaznivega dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let. V M. Pagon (ur.), *Tretji slovenski dnevi varstvoslovja* (6 str.). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
5. Bautista Vallejo, J. M. (2005). Trpinčenje in zloraba otrok: kriminološki vidiki in znanje za pedagoško intervencijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(1), 77-81.
6. Bobnar, T. in Miklič, N. (2015). Preiskovalni pogovor z otrokom, žrtvijo zlorabe. V D. Frangež in B. Slak (ur.), *Osebni dokazi v teoriji in praksi* (str. 73-92). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
7. Bošnjak, M. (1998). Posegi v spolno nedotakljivost otrok. V Z. Kanduč, D. Korošec in M. Bošnjak (ur.), *Spolnost, nasilje in pravo* (str. 225-253). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani in Urad za žensko politiko.
8. Brvar, B. (2006). Povzetki ugotovitev o rabi posameznih kriminalističnih opravil in intenzivnosti preiskovanja po posameznih kaznivih dejanjih. V M. Jager (ur.), *Analiza učinkovitosti policijskega preiskovanja kaznivih dejanj z upoštevanjem razvoja kriminalistične stroke ter dokaznih*

- standardov kazenskega postopka* (str. 119-353). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
9. Coulborn Faller, K. (2007). *Interviewing children about sexual abuse*. New York: Oxford University Press.
  10. Council of Europe. (1998). *Sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
  11. Dvoršek, A. (2003). *Kriminalistična metodika*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
  12. Đurić, S., Popović Čitić, B. in Meško, G. (2010). Usmerjeni skupinski intervju v pedagoškem raziskovanju. *Socialna pedagogika*, 14(1), 37-62.
  13. *Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic*. (1996). Pridobljeno na [http:// www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/160/index.html](http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/160/index.html)
  14. Frei, K. (1996). *Spolna zloraba: z odkrito besedo do varnosti*. Ljubljana: Kres.
  15. Gothard, S. (1987). The admissibility of evidence in child sexual abuse cases. *Child Welfare League of America*, 66(1), 13-24.
  16. Herman, S. (2010). The role of corroborative evidence in child sexual abuse evaluations. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 7, 189-212.
  17. Hlavka, H. R., Olinger, S. D. in Lashley, J. L. (2010). The use of anatomical dolls as a demonstration aid in child sexual abuse interviews: A study of forensic interviewers' perceptions. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19, 519-553.
  18. Jones, D. W. (2008). *Understanding criminal behaviour, psychosocial approaches to criminality*. Devon: Willan Publishing.
  19. Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1UPB). (2012). *Uradni list RS*, (50/12).
  20. Kempe, R. S. in Kempe, C. H. (1978). *Child abuse*. Cambridge: Harvard University Press.
  21. Klettke, B., Graesser, A. C. in Powell, M. B. (2010). Expert testimony in child sexual abuse cases: The effect of evidence, coherence and credentials on juror decision making. *Applied Cognitive Psychology*, 24, 481-494.
  22. *Konvencija o otrokovih pravicah*. (1989). Pridobljeno na <http://www.varuh-rs.si/inde.php?id=105>
  23. *Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo*. (2007). Pridobljeno na [http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ QueVoulezVous.asp?NT=201&CM=8&DF=&CL=ENG](http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=201&CM=8&DF=&CL=ENG)
  24. Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi A. B. in Lozan, R. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: WHO. Pridobljeno na http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_chap1_eng.pdf

25. Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Orbach, Y. in Esplin, P. W. (2009). *Tell me what happened: Structured investigative interviews of child victims and witnesses*. West Sussex: Wiley – Blackwell.
26. Lyman, M. D. (2002). *Criminal investigation: The art and the science*. New Jersey: Prentice Hall.
27. M. R. (2012). Za ptujskega Fritzla enotna kazen 20 let zapora zaradi spolnih napadov in posilstva. *24ur.com*. Pridobljeno na <http://24ur.com/novice/crna-kronika/ptujski-fritzl-dobil-se-let-zapora-na-drugi-dve-hcerki.html>
28. Mart, E. G. (2010). Common errors in the assessment of allegations of child sexual abuse. *The Journal of Psychiatry*, 38(3), 325-343.
29. Maver, D. (1988). Domnevni storilec kot vir operativnih in dokaznih informacij. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 39(3), 198-209.
30. Maver, D. (2000). Tipične obrambne strategije in strategije preiskovanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(1), 12-23.
31. Maver, D. et al. (2004). *Kriminalistika: uvod, taktika, tehnika*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
32. Maver, D. in Dobovšek, B. (2011). Foreword. V D. Maver, B. Dobovšek in D. Frangež (ur.), *Criminalistics/criminal investigation in Europe: State of the art and challenges for the future* (str. 9-11). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security University of Maribor.
33. Meško, G., Sotlar, A. in Winterdyk, J. (2011). Introduction. V G. Meško, A. Sotlar in J. Winterdyk (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Social control of unconventional deviance* (str. 7-10). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
34. Pan, I. (2011). Sodišče: Otipavanje ni spolna zloraba. *24ur.com*. Pridobljeno na <http://24ur.com/novice/crna-kronika/sodisce-otipavanje-ni-spolna-zloraba.html>
35. Ragin, C. (2007). *Družboslovno raziskovanje: enost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. Rittossa, D. in Trbojević Palalić, M. (2009). Suppressing the secondary victimisation of sexually abused children: A Croatian perspective. V M. Antić Gaber (ur.), *Violence in the EU examined* (str. 139-150). Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Arts.
37. Romih, T. (2009). Children and youth victims of violence in the family. V M. Antić Gaber (ur.), *Violence in the EU examined* (str. 85-100). Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Arts.
38. Ryan, G. (2010). Sexually abusive youth: Defining the problem and the population. V G. Ryan, T. Leversee in S. Lane (ur.), *Juvenile sexual offending: Causes, consequences, and correction* (str. 3-8). New Jersey: Wiley & Sons.
39. Selič, P. (2000). Razgovor z osumljenim težjega kaznivega dejanja. *Revija*

- za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(1), 42-49.
40. Selič, P. (2006). Pravica ne biti žrtev nasilja. V J. Balažic in P. Kornhauser (ur.), *Zloraba in nasilje v družini in družbi, XII. spominsko srečanje akademika Janeza Milčinskega* (str. 9-21). Ljubljana: Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete v Ljubljani.
  41. Swanson, C. R., Chamelin, N. C. in Territo, L. (1992). *Criminal Investigation* (5th ed.). New York: McGraw-Hill, Inc.
  42. Šugman, K. G. (2000a). *Dokazne prepovedi v kazenskem postopku: meje (samo)omejevanja države*. Ljubljana: Bonex založba.
  43. Šugman, K. G. (2000b). Otrok žrtev – otrok priča v kazenskem postopku. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 51(3), 207-215.
  44. Umek, P. (2009). Kako dobre priče so zlorabljeni otroci ali kako dobri spraševalci so preiskovalci. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 60(1), 16-24.
  45. Umek, P. (2015). Dejavniki intervjuvanja mlajših otrok. V D. Frangež in B. Slak (ur.), *Osebnosti dokazi v teoriji in praksi* (str. 59-71). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
  46. Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
  47. Vrhovno državno tožilstvo. (2003). *Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2002*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo.
  48. Vrhovno državno tožilstvo. (2011). *Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2010*. Ljubljana: Vrhovno državno tožilstvo.
  49. WHO in ISPCAN. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. Pridobljeno na http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf
  50. WHO. (2002). *The world health report 2002: Reducing risks, promoting healthy life*. Pridobljeno na http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf
  51. Wiehe, V. R. (1998). *Understanding family violence, treating and preventing partner, child, sibling and elder abuse*. Thousand Oaks: Sage Publications.
  52. Wortley, R. in Smallbone, S. (2006). *Situational prevention of child sexual abuse*. Monsey: Criminal Justice Press.
  53. Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. New York: The Guilford Press.
  54. Zakon o kazenskem postopku. (2012). *Uradni list RS*, (32/12).
  55. Zakon o preprečevanju nasilja v družini. (2008). *Uradni list RS*, (16/08).
  56. Združenje proti spolnemu zlorabljanju. (2002). *Gradivo izobraževalnih seminarjev, Delajmo z znanjem in skupaj za zaščito otroka, Zloraba otrok – nasilje v družini, Zaščita otrok*. Ljubljana: Združenje proti spolnemu zlorabljanju.

57. Zgaga, S. (2015). Osebni dokazi s poudarkom na priznanju obdolženca. V D. Frangež in B. Slak (ur.), *Osebni dokazi v teoriji in praksi* (str. 9-24). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

SUMMARY

PERSONAL EVIDENCE IN CASES OF SEXUAL ABUSE IN SLOVENIA

In cases of child sexual abuse personal evidence have a great value, since material evidence are rarely present. Proving in criminal proceedings is therefore based on personal evidence, gathered from the victim, alleged offender and anyone else who could know something relevant to the case.

The determination of the credibility of victim's testimony is the most important, since the research indicated child sexual abuse offenders rarely confess the crimes. The judgement of conviction is influenced by an expert's opinion on the child's alleged sexual abuse, as well as by the presence of circumstantial evidence.

The paper presents research findings on personal evidence in cases of child sexual abuse in Slovenia. The study conducted in 2010 and 2011 in Slovenia was divided into two parts. The first, a review of 70 randomly selected cases from 2003, focused on examining police, prosecution and court records of child sexual abuse cases was conducted. In the second part, a focus group interview with prosecutors and criminal investigators of child sexual abuse cases was conducted to gain insight into the practice of investigating and proving child sexual abuse.

Keywords: *personal evidence, sexual abuse, children, Slovenia*